

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін**

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Страхування»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
081 Право (право)

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 2

Розробник:

Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук Петровська С.А.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук, Парфентій Л.А.
2. Старший викладач кафедри економіки, підприємництва та бізнес-
адміністрування ННІ бізнесу, економіки та менеджменту Сумського
державного університету, кандидат економічних наук, доцент Дерев'янка Ю.М.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 12	<u>08 Право</u> <u>081 Право</u> <u>перший (бакалаврський)</u> <u>рівень вищої освіти</u>	Навчальний курс <u>третій</u> семестр <u>п'ятий</u> Види контролю: <u>залік</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>20</u> ; (години)	Лекції – <u>2</u> ; (години)	
Практичні заняття – <u>24</u> ; (години)	Практичні заняття – <u>6</u> ; (години)	
Самостійна робота – <u>46</u> ; (години)	Самостійна робота – <u>82</u> ; (години)	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Страховання» полягає у дослідженні правових підстав страхової діяльності; оволодінні страховою термінологією; формуванні у студентів теоретичних знань, практичних вмінь та навичок аналізу норм страхового законодавства і застосуванням цих норм на практиці, при складанні договорів страхування, при захисті порушених прав.

У процесі викладання дисципліни реалізуються такі **завдання**:

- з'ясування об'єктивної необхідності, сутності, функцій, принципів і ролі страхування в умовах економіки ринкового типу;
- висвітлення організації і шляхів розвитку страхового ринку та державного регулювання страхової діяльності;
- розгляд умов особистого, майнового страхування, страхування відповідальності, перестрахування з позицій вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- вивчення особливостей і шляхів удосконалення фінансової діяльності страховиків.

Міждисциплінарні зв'язки. Методологічною основою дисципліни «Страховання» є сучасні економічні теорії та концепції страхування, фінансового менеджменту і теорії економічних ризиків, світовий досвід з теорії

та практики організації страхування та надання страхових послуг, розробки провідних вчених і працівників страхового бізнесу країн зі сталою ринковою економікою, які максимально адаптовані до реальних умов розвитку національної економіки, а також теоретичні та практичні досягнення практики страхування на національному страховому ринку. Викладання дисципліни базується на знаннях, здобутих при вивченні дисциплін «Основи економічної теорії», «Менеджмент» та забезпечує вивчення дисциплін «Фінанси», «Трудове право».

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- концептуальні засади страхової діяльності, набуті у процесі навчання, включаючи знання сучасних досягнень у галузі страхування;
- критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності в галузі страхування.

вміти:

- зробити вибір типу захисту майнових інтересів, форм і видів страхування для організації страхового захисту організації та себе як громадянина;
- обґрунтовувати доцільності і недоцільності страхування як засобу управління ризиками організації та захисту власних майнових інтересів як громадянина;
- зробити вибір партнерів, які реалізують страхові послуги або виступають посередниками в цьому процесі;
- орієнтуватися в правилах та в основних елементах договорів страхування, прав та обов'язків страхувальника та страховика;
- обґрунтовувати необхідність застосовування особистого страхування для захисту майнових інтересів співробітників організації щодо їх життя, здоров'я та працездатності;
- застосовувати переваги страхування життя для забезпечення власних майнових інтересів як альтернативу іншим видам виконання функції грошей як засобу нагромадження;
- обґрунтовувати необхідність застосовування страхування для захисту інтересів організації щодо збереження її майна;
- застосовувати переваги страхування для забезпечення інтересів себе як громадянина щодо збереження особистого майна;
- обґрунтовувати необхідність застосовування страхування для захисту

від збитків щодо компенсації шкоди третім особам;

- застосовувати переваги страхування для забезпечення інтересів себе як громадянина щодо власної відповідальності перед постраждалими власниками майна;

- робити аналіз фінансової надійності страхової компанії;
- зробити ґрунтовний опис та розгляд страховика як напряму вкладання коштів організації в його акції;

- розв'язувати складні непередбачувані задачі та проблеми у сфері страхування та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
	ЗК 9	Здатність працювати в команді
	ЗК 11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК 11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти

	СК 13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ
	СК 14	Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації
	СК 16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Сутність, принципи й роль страхування

Необхідність страхового захисту, як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Принципи страхування: вільний вибір страховика і виду страхування; страховий ризик; страховий інтерес; максимальна сумлінність; відшкодування втрат у межах збитків; франшиза; суброгація.

Сфери застосування страхування. Роль страхування в активізації бізнесу, економії коштів, що резервуються на покриття можливих втрат від непередбачених обставин, та в ефективному формуванні й використанні фондів соціального призначення, збільшенні обсягів інвестицій.

Тема № 2. Класифікація страхування

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні.

Класифікація за об'єктами страхування: особисте страхування; майнове страхування; страхування відповідальності. Класифікація за родом небезпеки. Класифікація страхування за формами проведення. Обов'язкове страхування. Добровільне страхування. класифікація за статусом страхувальника. Класифікація за спеціалізацією страховика

Тема № 3. Страхові ризики і їх оцінка

Поняття ризику, його основні характеристики. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди.

Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик. Класифікація ризиків.

Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику. Оцінка ризику й визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування. Структура та основи розрахунку страхових тарифів

Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності в особовому страхуванні.

Тема № 4. Страховий ринок

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Реалізація страхових послуг.

Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Права і обов'язки сторін при укладанні договору страхування.

Перспективи розвитку страхового ринку в Україні

Тема № 5. Страхова організація

Страхова індустрія як частина сфери послуг. Її організаційні форми. Спеціалізація страховиків. Товариства взаємного страхування. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні. Структура страхових компаній.

Управління страховою компанією. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій.

Порядок створення, функціонування і ліквідації страхових компаній. Страхові об'єднання.

Тема № 6. Державне регулювання страхової діяльності

Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Законодавча і нормативна база страхування, шляхи наближення її до міжнародних стандартів.

Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків.

Тема № 7. Особисте страхування

Страхування життя і його основні види.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків.

Медичне страхування.

Тема № 8. Страхування майна

Поняття майнового страхування, його мета та значення. Страхування майна від вогню та інших небезпек. Страхування врожаю та тварин у сільськогосподарських підприємствах. Страхування технічних ризиків. Страхування транспортних засобів. Страхування майна громадян. Страхування майна юридичних осіб.

Тема № 9. Страхування відповідальності

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро і його функції. Міжнародна система “Зелена картка”.

Страхування відповідальності роботодавців.

Страхування професійної відповідальності.

Страхування відповідальності за забруднення довкілля.

Страхування відповідальності за неповернення кредитів. Страхування депозитів.

Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції.

Тема № 10. Перестрахування і співстрахування

Необхідність і сутність перестрахування, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестрахування. Методи перестрахування: факультативне перестрахування, облігаторне перестрахування, факультативно-облігаторне. Порівняльний аналіз методів перестрахування.

Форми проведення перестраховувальних операцій. Пропорційне перестрахування: квотний, ексцедентний, квотно-ексцедентний договори. Непропорційне страхування: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості. Вимоги, що ставляться до перестрахування ризиків у нерезидентів.

Співстрахування і механізм його застосування.

Тема № 11. Доходи, витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика: доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів.

Витрати страховика: їх склад і економічний зміст. Виплата страхових сум та страхових відшкодувань. Витрати на обслуговування процесу страхування і перестрахування. Витрати на утримання страхової компанії. Собівартість страхової послуги.

Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку.

Оподаткування страховиків.

Тема № 12. Фінансова надійність страхової компанії

Поняття фінансової надійності та її значення. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків. Тарифна політика. Перестраховання як метод забезпечення фінансової надійності.

Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запас платоспроможності, порядок їх обчислення.

4. Структура навчальної дисципліни
4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
5 семестр							
Тема № 1. Сутність, принципи й роль страхування	7	2		2		3	
Тема № 2. Класифікація страхування	6	-		2		4	
Тема № 3. Страхові ризики і їх оцінка	8	2		2		4	
Тема № 4. Страховий ринок	8	2		2		4	
Тема № 5. Страхова організація	8	2		2		4	
Тема № 6. Державне регулювання страхової діяльності	8	2		2		4	
Тема № 7. Особисте страхування	8	2		2		4	
Тема № 8. Страхування майна	8	2		2		4	
Тема № 9. Страхування відповідальності	8	2		2		4	
Тема № 10. Перестрахування і співстрахування	6	-		2		4	
Тема № 11. Доходи, витрати і прибуток страховика	8	2		2		4	
Тема № 12. Фінансова надійність страхової компанії	7	2		2		3	
Всього за семестр № 5:	90	20		24		46	Залік

**4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
5 семестр							
Тема № 1. Сутність, принципи й роль страхування	8	2		-		6	
Тема № 2. Класифікація страхування	9	-		2		7	
Тема № 3. Страхові ризики і їх оцінка	7	-		-		7	
Тема № 4. Страховий ринок	7	-		-		7	
Тема № 5. Страхова організація	7	-		-		7	
Тема № 6. Державне регулювання страхової діяльності	7	-		-		7	
Тема № 7. Особисте страхування	9	-		2		7	
Тема № 8. Страхування майна	8	-		2		6	
Тема № 9. Страхування відповідальності	7	-		-		7	
Тема № 10. Перестрахування і співстрахування	7	-		-		7	
Тема № 11. Доходи, витрати і прибуток страховика	7	-		-		7	
Тема № 12. Фінансова надійність страхової компанії	7	-		-		7	
Всього за семестр № 5:	90	2		6		82	Залік

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Літе- ратура:
Тема № 1. Сутність, принципи й роль страхування		
1. Необхідність страхового захисту, як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами.	2. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту.	3. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.
н: 1-13	о: 1-8	д: 9-13 і: 14-20
Тема № 2. Класифікація страхування		
1. Поняття класифікації страхування, її наукове та практичне значення.	2. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні.	3. Класифікація за родом небезпеки.
4. Класифікація страхування за формами проведення.	5. Класифікація за статусом страхувальника.	6. Класифікація за спеціалізацією страховика.
н: 1-13	о: 1-8	д: 9-13 і: 14-20
Тема № 3. Страхові ризики і їх оцінка		
1. Управління ризиком.	2. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик.	3. Специфіка ризиків у страхуванні майна, відповідальності в особистому страхуванні.
н: 1-13	о: 1-8	д: 9-13 і: 14-20
Тема № 4. Страховий ринок		
1. Роль посередників у страхуванні: страхових агентів і брокерів.	2. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні.	3. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні.
н: 1-13	о: 1-8	д: 9-13 і: 14-20
Тема № 5. Страхова організація		
1. Управління страховою компанією.	2. Умови залучення іноземних інвесторів до створення страхових організацій.	3. Страхові об'єднання.
н: 1-13	о: 1-8	д: 9-13 і: 14-20
Тема № 6. Державне регулювання страхової діяльності		
1. Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції.	2. Реєстрація та ліцензування страховиків.	3. Контроль за діяльністю страховиків.
н: 1-13	о: 1-8	д: 9-13 і: 14-20
Тема № 7. Особисте страхування		
1. Добровільне індивідуальне й колективне страхування від		
н: 1-13		

	нешасних випадків. 2. Медичне страхування.	о: 1-8 д: 9-13 і: 14-20
	Тема № 8. Страхування майна	
	1. Страхування врожаю та тварин у сільськогосподарських підприємствах. 2. Страхування технічних ризиків. 3. Страхування транспортних засобів.	н: 1-13 о: 1-8 д: 9-13 і: 14-20
	Тема № 9. Страхування відповідальності	
	1. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. 2. Страхування відповідальності за неповернення кредитів. 3. Страхування депозитів. 4. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції.	н: 1-13 о: 1-8 д: 9-13 і: 14-20
	Тема № 10. Перестрахування і співстрахування	
	1. Форми проведення перестрахувальних операцій. 2. Пропорційне перестрахування: квотний, ексцедентний, квотно-ексцедентний договори. 3. Непропорційне страхування: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості. 4. Вимоги, що ставляться до перестрахування ризиків у нерезидентів. 5. Співстрахування і механізм його застосування.	н: 1-13 о: 1-8 д: 9-13 і: 14-20
	Тема № 11. Доходи, витрати і прибуток страховика	
	1. Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. 2. Розподіл прибутку. 3. Оподаткування страховиків.	н: 1-13 о: 1-8 д: 9-13 і: 14-20
	Тема № 12. Фінансова надійність страхової компанії	
	1. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній. 2. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення. 3. Фактичний і нормативний запас платоспроможності, порядок їх обчислення.	н: 1-13 о: 1-8 д: 9-13 і: 14-20

5. Індивідуальні завдання

5.1. Теми рефератів

1. Передумови виникнення страхування.
2. Особливості середньовічного страхування.
3. Страхування в Україні: виникнення та сучасний стан.
4. Порівняльний аналіз сутності страхування та його функцій у вітчизняній та зарубіжній літературі.
5. Передумови становлення класичного страхування в Україні.
6. Порівняльна характеристика форм організації страхового фонду суспільства.
7. Основні принципи страхування.
8. Значення класифікації страхування для практичної діяльності страхових компаній.
9. Розвиток окремих галузей страхування в Україні: аналітичний огляд.
10. Форми проведення страхування: погляд у перспективу.
11. Вимоги українського законодавства щодо договорів страхування життя.
12. Обов'язкове страхування в Україні: призначення та види.
13. Ризики в особистому страхуванні та можливість їх страхування.
14. Оцінка ризиків у майновому страхуванні.
15. Ризикові обставини і страховий випадок.
16. Специфіка ризиків в особистому страхуванні.
17. Специфіка ризиків у страхуванні відповідальності.
18. Проблеми становлення страхового ринку України.
19. Розвиток страхового ринку України: стан, проблеми і перспективи.
20. Маркетинг у страхуванні та його значення.
21. Реклама та її значення для формування попиту на страхову послугу.
22. НАСК «Оранта» на страховому ринку України.
23. Роль посередників на страховому ринку України.
24. Порівняння страхового ринку України зі страховими ринками розвинутих країн світу.
25. Рекламна робота страхової компанії.
26. Історія виникнення та розвитку страхових організацій.
27. Особливості рейтингування страхових компаній.
28. Особливості діяльності товариств взаємного страхування.
29. Організація діяльності корпорації страховиків Ллойд.
30. Значення стратегічного плану розвитку страхової компанії.

31. Закон України «Про страхування», його значення для розвитку страхування в Україні.
32. Правове регулювання страхової діяльності в Україні.
33. Аналіз міжнародного законодавства з питань страхування.
34. Страховий нагляд за діяльністю суб'єктів страхового ринку в умовах його становлення.
35. Напрями вдосконалення державної політики в галузі страхування.
36. Сучасний стан особистого страхування в Україні.
37. Розвиток особистого страхування в умовах монополії держави на ведення страхової справи.
38. Страховий захист життя дітей.
39. Обов'язкові види особистого страхування та їх значення.
40. Медичне страхування: виникнення та розвиток.
41. Проблеми розвитку майнового страхування в Україні.
42. Формування ринку майнового страхування в Україні.
43. Формування страхового інтересу суб'єктів підприємництва за умов ринкової економіки.
44. Досвід зарубіжних країн у страхуванні майна юридичних осіб.
45. Страхування виставок.
46. Можливості відстежування інфляції у майнових видах страхування.
47. Стан і розвиток страхування майна сільськогосподарських підприємств в Україні.
48. Необхідність функціонування міжнародної системи «Зелена картка».
49. Особливості страхування відповідальності судновласників.
50. Страхування цивільної відповідальності авіаперевізників.
51. Іноземний досвід страхування професійної відповідальності.
52. Необхідність та умови страхування відповідальності роботодавців.
53. Історія розвитку перестрахування.
54. Пропорційне перестрахування. Види договорів.
55. Непропорційне перестрахування. Види договорів.
56. Особливості перестрахування окремих ризиків.
57. Економічна сутність і функції перестрахування.
58. Особливості перестрахування ризиків у нерезидентів.
59. Співстрахування та механізм його дії.
60. Перестрахування як чинник збільшення місткості вітчизняного страхового ринку.
61. Основні форми перестрахувального захисту.
62. Власне утримання при перестрахуванні: необхідність регламентації його розміру.

- 63. Характеристика основних показників діяльності страхових компаній України за 3-5 попередніх років.
- 64. Прибуток страховика і чинники його зростання.
- 65. Система оподаткування страхових компаній в Україні.

6. Методи навчання

Для досягнення мети та завдань вивчення дисципліни здобувачі повинні виконати запланований обсяг аудиторних занять (прослухати лекції (зокрема, лекції-бесіди) та взяти участь у практичних заняттях, пройти рубіжний контроль у вигляді відповідей на тестові завдання, а також виконати самостійну (позааудиторну) роботу у формі підготовки та захисту реферату.

При підготовці реферату здобувачі освіти, як правило, повинні проконсультуватися з викладачем і узгодити з ним тематику, зміст роботи у вигляді розгорнутого плану та обов'язкові для використання літературні джерела. При підготовці реферату здобувачі повинні використовувати рекомендовану літературу, а також інші джерела інформації (нормативно-правові акти, Інтернет та періодичні видання, матеріали страхових компаній з тематики реферату тощо). Провести інтегрований аналіз й узагальнення інформації з різних джерел, перевірити їх на достовірність. Наявність у рефераті оригінальних матеріалів, результатів власних аналітичних досліджень та висновків є необхідною умовою позитивного оцінювання роботи. Для представлення реферату на занятті здобувачі готують презентацію та доповідь.

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому обговорюються попередньо визначені питання, до яких здобувачі освіти готують тези виступів, реферати. Усе це потребує певної самостійної роботи. На кожному занятті викладач оцінює виступи здобувачів, їх активність у дискусії, уміння формулювати та обстоювати власну позицію тощо.

Викладач може вирішувати на практичному занятті такі завдання:

- повторення та закріплення знань;
- контроль знань;
- педагогічне спілкування, творча співпраця;
- узагальнення і оцінювання знань.

Мета практичних занять при вивченні дисципліни «Страховання» ознайомити здобувачів з особливостями самостійної роботи з літературою, першоджерелами з дисципліни та методикою їх опрацювання, підготувати їх до написання рефератів, сформувати навички участі в колективних заходах — навчальних прес-конференціях, круглих столах, дискусіях.

Реферат – поліваріантна форма роботи; її використання потребує попередньої роботи як здобувачів, так і викладачів. До того ж на занятті важливо створити умови, які б стимулювали процес творчості, дискусії.

Дискусія є однією з найпоширеніших форм практичного заняття. Мета дискусії – виявити відмінності в розумінні питання і у творчій суперечці встановити істину, дійти спільної точки зору. Змістовна самостійна підготовка

здобувача в цьому разі – накопичення необхідних знань з теми. Дискусія збагачує зміст вже відомого матеріалу, допомагає впорядкувати і закріпити його.

У практиці викладання дисципліни «Страхування» застосовується поєднання таких видів практичних занять:

- практика запитань і відповідей;
- практика – розгорнута бесіда, яка передбачає ґрунтовну підготовку здобувачів з питань;
- практика, що передбачає усні відповіді здобувачів з подальшим їх обговоренням;
- практика – навчальна дискусія, дискусія за принципом круглий стіл, презентація;
- практика, що передбачає обговорення письмових рефератів здобувачів та їх оцінювання;
- практика – конференція, робота в малих групах;
- практика – вирішення проблемних завдань, виконання ситуативних завдань;
- практика – «мозковий штурм».

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Необхідність страхового захисту, як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами.

2. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту.

3. Самострахування, його джерела й межі доцільного застосування.

4. Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування.

5. Місце страхування в системі економічних категорій.

6. Функції страхування.

7. Принципи страхування.

8. Поняття класифікації, її наукове та практичне значення.

9. Класифікація за об'єктами страхування.

10. Класифікація за видами страхування.

11. Класифікація за родом небезпеки.

12. Поняття ризику, його основні характеристики. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди.

13. Управління ризиком. Роль ризик-менеджменту у виявленні, розпізнаванні, ідентифікації та визначенні методів впливу на ризик.

14. Класифікація ризиків.

15. Визначення страхового ризику. Ознаки страхового ризику.

16. Оцінка ризику й визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування.

17. Структура та основи розрахунку страхових тарифів.

18. Поняття страхового ринку.

19. Суб'єкти страхового ринку.

20. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Реалізація страхових послуг.

21. Роль посередників: страхових агентів і брокерів.

22. Сутність і завдання маркетингу в страхуванні. План маркетингу.

23. Права і обов'язки сторін при укладанні договору страхування.

24. Страхова індустрія як частина сфери послуг. Її організаційні форми. Спеціалізація страховиків.

25. Товариства взаємного страхування.

26. Ресурси страховика: фінансові, матеріальні, трудові, інформаційні.

27. Структура страхових компаній.

28. Управління страховою компанією.

29. Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності.
30. Законодавча і нормативна база страхування, шляхи наближення її до міжнародних стандартів.
31. Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції.
32. Реєстрація та ліцензування страховиків.
33. Страхування життя і його основні види.
34. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків.
35. Добровільне індивідуальне й колективне страхування.
36. Медичне страхування.
37. Страхування майна юридичних осіб.
38. Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів.
39. Моторне (транспортне) страхове бюро і його функції. Міжнародна система "Зелена картка".
40. Страхування відповідальності роботодавців.
41. Страхування професійної відповідальності.
42. Страхування відповідальності за забруднення довкілля.
43. Необхідність і сутність перестрахування, стан і перспективи його розвитку.
44. Суб'єкти перестрахування.
45. Методи перестрахування: факультативне перестрахування, облігаторне перестрахування, факультативно-облігаторне.
46. Форми проведення перестраховальних операцій. Пропорційне перестрахування. Непропорційне страхування.
47. Склад доходів страховика.
48. Витрати страховика: їх склад і економічний зміст.
49. Собівартість страхової послуги.
50. Прибуток страховика.
51. Оподаткування страховиків.
52. Поняття фінансової надійності та її значення.
53. Формування збалансованого страхового портфеля.
54. Тарифна політика страхової компанії.
55. Фінансові методи забезпечення надійності страхових компаній.
56. Платоспроможність страховика, умови її забезпечення.
57. Власні кошти страховика. Технічні резерви, їх склад.
58. Показники платоспроможності. Фактичний і нормативний запас платоспроможності, порядок їх обчислення.
59. Франшиза (умовна, безумовна).
60. Перестрахування як метод забезпечення фінансової надійності.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні); самостійна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} = \left(\text{Результат навчальних занять за семестр} + \text{Результат самостійної роботи за семестр} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить – **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає його повторно. Повторне складання підсумкового контролю (заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить завідувач кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Вимоги до здобувачів вищої освіти щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Модульний контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, вирішити практичне завдання тощо.	Отримати за модульний контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або однією-двома значними помилками
80-84			
75-79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60 – 64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, потрібні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєний, потрібні практичні навички роботи несформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативна література

1. Про страхування : Закон України від 07.03.96 р. № 86/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр/>.
2. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-ІV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-ІV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
7. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова КМУ від 14.08.1996 р. № 959. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF>.
8. Про затвердження Порядку та правил обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, що може бути заподіяною третім особам : Постанова КМУ від 09.09.2002 р. № 944. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/944-2002-%D0%BF>.
9. Про затвердження Порядку та правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяною третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї : Постанова КМУ від 29.03.2002 р. № 402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2002-%D0%BF#Text>.
10. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 02.09.2012 р. № 4391-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>.
11. Про затвердження порядку та правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків : Постанова КМУ від 23.04.2003 р. № 590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2003-%D0%BF#Text>.
12. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-ІІІ. URL:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

13. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 року № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

Основна

1. Сосновська О.О. Страхування: навчальний посібник. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39294/1/O_Sosnovska_NP_Strahovanie_2021_FITU.pdf.

2. Організаційно-правове забезпечення страхової діяльності в Україні: навч.-метод. посібник [Електронний ресурс] / [Є.О. Харитонов, О.І. Сафончик, О.С. Адамова та ін.]. Одеса : Фенікс, 2020. 121 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12593/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

3. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/76863/1/Zhuravka_strakhuvannia.pdf;jsessionid=1FBB7510CDB1A0132B055A5271B7E0A4

4. Говорушко Т.А., Стецюк В.М. Страхування: навч. посіб.: Львів: «Магнолія 2006», 2014. 328 с. URL: <http://posek.km.ua/biblioteka/%D0%A1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%93%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%BE%20%D0%A2.%D0%90..pdf>.

5. Сокиринська І.Г., Журавльова Т.О., Аберніхіна І.Г. Страховий менеджмент: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 300 с. URL: http://195.24.133.161/file/sokirinska_strahoviy_menedzhment.pdf.

6. Горбач Л.М., Кадебська Е.В. Страхування: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 544 с.

7. Пацурія Н.Б., Войцеховська І.М., Головачова А.С. Правове регулювання у сфері страхування та перестрахування: проблеми теорії і практики: монографія, К.: Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22963/1/N_Patsuriia_I_Voitsekhovska_N_Golovachova_FPMV.pdf.

8. Правове регулювання страхової діяльності : навч. посіб. / О. П. Гетманець, О. М. Шуміло, Т. В. Колеснік та ін. ; за ред. О. П. Гетманець,

О. М. Шуміла. 2-ге вид., із змінами. Х. : Право, 2014. 400 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/284>.

Додаткова

9. Аберніхіна І.Г., Сокиринська І.Г. Фінанси страхових організацій : навчальний посібник. Дніпро: Пороги, 2019. 198 с. URL: https://nmetau.edu.ua/file/finans_i_strahovih_organizatsiy_navchalniy_posibnik_dlya_sayta.pdf.

10. Білоус Н.М. Корпоративні стратегії управління стійкістю страхових компаній : монографія. К. : Видавничий дім «Кондор», 2017. 234 с.

11. Форманюк В.І. Правове регулювання страхової діяльності в Україні. *Часопис цивілістики*. 2017. Випуск 20. С. 100-102. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8670/22.pdf.pdf?sequence=1>.

12. Землячова О.А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення. *Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 2. С. 54-66.

13. Щербань О.Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2015. № 3 (80). – С. 222-230.

Інформаційні ресурси

14. <https://www.nau.ua> – Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

15. <http://uainsur.com> – Ліга страхових організацій України: офіційний сайт.

16. <https://bank.gov.ua> – Офіційний сайт Національного банку України.

17. <https://forinsurer.com> – Форіншурер – журнал про страхування в Україні.

18. <https://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал.

19. <https://rada.gov.ua> – Офіційний веб-портал Верховної Ради України.

20. <http://www.mon.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.